

univerza". Tieto určenia, ako uvádza autorka, sa dajú chápať v duchu Marxovho učenia a filozofickej antropológie 20. storočia (človek je bytosť univerzálna a otvorená svetu), čo je korektné, pričom treba dodať, že hoci Picova koncepcia vyrastá z teologickej pôdy, zároveň ju aj transcenduje. Len od človeka, od jeho slobodného rozhodnutia závisí, čo bude realizovať; *sebaurčenie* (sebarealizácia) je kategória jeho vlastnej sebainterpretácie, ktorá sa čoraz viac dostáva do popredia. Jej teoretické zdôvodnenie sa uskutoční až na pôde novovekej filozofie subjektu, ale pregnantne filozoficky aj v existencializme, v ktorom sa napr. zdôrazňuje, že človek spočiatku nie je ničím - najprv existuje, a až potom utvára svoju podstatu.

Chápanie univerzálnosti človeka, ako ukazuje autorka, vystihuje Picovo tvrdenie, rozšírené v renesancii, že človek je spojivom, uzlom, centrom sveta. V človeku sa spájajú všetky úrovne bytia, je mikrokozmosom, v čom podľa novoplatonikov spočíva špecifickosť ľudskej prirodzenosti. Univerzálnosť človeka sa vníma ako atribút prirodzenosti, ako syntéza štyroch úrovní duše; jej aristotelovská štruktúra dáva človeku určitú možnosť rozvoja, smerovania. V oblasti vyšších zložiek duše má rozhodujúcu úlohu tvorivosť, a tak otvorenosť človeka voči svetu je podľa autorky takpovediac neohraničená. Dodajme, že tvorivosťou sa človek vymyká z poriadku univerza, stavia sa proti nemu ako zvláštne súcno a len ňou si privlastňuje seba samého, čo má v Picovej koncepcii človeka ešte podobu jeho zbožštenia.

Podľa autorky je teda *tvorivosť* v Picovej koncepcii človeka to najhlbšie určenie (dominantné antropínium), ktorým sa pripodobnil Stvoriteľovi univerza. ňou Stvoriteľ v Picovej koncepcii človeka deifikoval, t.j. zbožštil človeka. Zaujímavé na tejto deifikácii je práve to, že z nej pochádza dôstojnosť človeka, ktorou sa G. Pico della Mirandola tak nadchol vo svojej oslavnej reči na človeka.

Milan Potančok

Ing. Mgr. Milan Potančok
Katedra ekonómie a manažmentu
FEI STU
Ilkovičova 3
812 19 Bratislava
SR

DOBRODRUŽSTVO DUCHA

ANIELA JAFFÉ: Vzpomínky, sny, myšlienky C. G. Junga. Brno, Atlantis 1998, 400 s.

Z iniciatívy vydavateľstva Atlantis sa k nášmu čitateľovi dostáva posmrtné vydaná, autorizovaná biografická duchovného vývoja C. G. Junga. Aj keď nejde o vedeckú prácu, a možno práve preto, je podľa môjho názoru najlepším úvodom do štúdia Jungovho diela - vrátane odkazov na zdrojovú literatúru filozofických východísk jeho práce.

Knihu, ktorá vznikla v 80-tych rokoch Jungovho života, zostavila z prepisu Jungovho rozprávania a priamo ním napísaných kapitol jeho osobná asistentka Aniela Jaffé. Tento technický detail je pre čitateľa nepostrehnuteľný, pretože dielo, písané v prvej osobe, vzbudzuje pocit priameho kontaktu s mysliteľom. Vysvetľuje však, prečo na mieste autora nenájdeme Jungovo meno. Na jeho výslovnú žiadosť bola kniha publikovaná až po jeho smrti a nebola zaradená do jeho *Zobraných spisov*.

Dielo nás nezaťažuje životopisnými údajmi a chronológiou udalostí a postáv. Naopak, otvára duchovný svet mysliteľa, hovoriaceho o svojich najvnútornejších zážitkoch a snoch, ktoré tvorili prvotný materiál jeho skúmaní a viedli ho k otázkam, odpoveďou na ktoré boli jeho vedecké práce. Poskytuje zaujímavý materiál na štúdium procesu vzniku nápadov a nových myšlienok.

Rozsiahly monológ je členený do niekoľkých obsiahlych kapitol. Spomienky sa odvíjajú od detstva cez školské a študijné roky, tvorivé obdobie zrelosti až k úvahám viac ako osemdesiatročného autora. Rozprávanie dopĺňa *Dodatok*, kde nájdeme na žiadosť vydavateľa pripojený slovníček základných Jungových pojmov, výňatky z jeho dopisov a aj súkromne publikovanú stať, písanú v gnostickom duchu, *Septem Sermones ad Mortuos*, ktorá nikdy nevyšla a nenachádza sa ani v *Zobraných spisoch*.

"Mýtus svojho života" Jung začína priblížením snov a predstáv z detstva, na ktoré si ešte spomína. Ich obsah zhodnocuje ako neosobný a jeho koreláty spätne nachádza v mytologickom dedičstve ľudstva, obsah ktorého vtedy, samozrejme, nemohol poznať. Ďalej opisuje svoje duchovné rozporenie počas školských rokov, najmä hľadanie vysvetlenia boha, ktorý pre neho bol a zostal "jednou z najistejších, najbezprostrednejších skúseností", a svoje rozčarovanie z plytkosti kresťanstva. Pre toho, kto sa zaoberá filozofickým aspektom Jungovho diela, nie je bez zaujímavosti, že už počas svojich školských a študijných rokov venoval značné úsilie štúdiu filozofie. Mal rád Pytagora, Herakleita, Empedokla, Platóna, Majstra Eckharta, mimoriadne ho zaujal Schopenhauer a Nietzsche, za osvietenie však považuje predovšetkým Kanta a jeho *Kritiku čistého rozumu*. Štúdium filozofie ho hlboko poznamenalo a, ako hovorí, "malo za následok prevratnú zmenu môjho postoja k svetu a životu". Počas štúdia medicíny číta tiež množstvo literatúry o špiritizme, ktorú považuje za "prvé správy o objektívnych psychických fenoménach".

V kapitole venovanej počiatkom psychiatrickej činnosti nachádzame zmienku o jeho skepse k teoretickým predpokladom, ktoré podľa neho "možno aplikovať len s opatrnosťou. Dnes možno platia, zajtra to môžu byť iné. V mojich analýzach nehrajú žiadnu úlohu. Som veľmi zámerne nesystematický. Pre mňa existuje voči individu u len individuálne porozumenie." (s. 125) A bola to práve snaha porozumieť pacientovi, ktorá viedla Junga k štúdiu mytológie. Svet mýtov sa pre neho stal vysvetľujúcim materiálom symbolov, ktoré sa zjavovali v snoch jeho pacientov. Mýtus je kolektívnym korelátom individuálnych snov a predstáv, ku ktorému sa môžu vzťahovať. Jung pri skúmaní snov používal všetko dostupné historické porovnanie, či to už boli antické mýty, Krugov lexikón filozofie, alebo štúdie o psychológii primitívov. Významné paralely, ktoré takto objavil, ho viedli k myšlienke predpokladu neosobnej povahy štruktúry ľudskej duše, ktorá pod osobnou psyché skrýva hlbšie kolektívne a priori. Táto archaická vrstva ľudskej duše je nevedomá a autonómna. Jej obsahy prenikajú do vedomia v snoch,

predstavách alebo víziách vo forme archetypálnych symbolov. "Ako naše duše, tak aj naše telá sa skladajú z jednotlivostí, ktoré všetky existovali už v rade predkov. To, čo je v individuálnej duši 'nové', je nekonečne obnovovaná rekombinácia prastarých súčastí. Telo aj duša majú preto eminentne historický charakter..." (s. 217)

V pútavej časti *Stretnutie s nevedomím* Jung opisuje svoju prácu s obrazmi vlastného nevedomia a uzatvára: "...pripadá mi to, ako by ku mne prišlo so zdrvivúcou silou nejaké posolstvo... musel som sa pokúsiť preniesť túto skúsenosť na pôdu vedy" (s. 177). Vo svojej vedeckej práci počas nasledujúcich takmer päťdesiatich rokov sa snažil ukázať, že obsahy psychickej skutočnosti, s ktorými sa stretol pri skúmaní vlastného nevedomia, sú reálne a opakujú sa aj u iných ľudí. Za potvrdenie svojich myšlienok však považuje predovšetkým to, že sa mu podarilo nájsť historické predobrazy vlastných vnútorných skúseností. Našiel ich v gnostických textoch, ale predovšetkým v alchýmii, ktorú ako prírodnú filozofiu stredoveku považuje za most spájajúci gnosticizmus (gnostici sa tiež stretli s prasketom nevedomia a ich motívmi uvádza svoju teóriu Freud) s modernou psychológiou, skúmajúcou procesy kolektívneho nevedomia pozorované u dnešného človeka.

V posledných kapitolách hovorí o svojom zážitku blízkosti smrti a o vnútornom poznaní, ktoré si z tejto skúsenosti odniesol. Zdôrazňuje potrebu mýtu v našom živote, a to predovšetkým na uspokojenie potreby zmyslu ľudskej existencie v celku sveta.

Vydanie recenzovanej knihy považujem za cenný počín vydavateľstva Atlantis, ktorý prináša širokému okruhu českých a slovenských čitateľov dielo odpútavajúce od jednostrannej zameranosti na objektový svet a pripomínajúce dôležitosť nezanedbávania snov a univerza vnútorných pocitov a predstáv. Pre menší okruh tých, ktorí poznajú alebo študujú Jungovo dielo, je cenným dokreslením jeho vedeckého úsilia. Osobitne treba oceniť prekladateľskú prácu Karla Plocka, ktorej dôslednosť sa prejavila aj vo vysvetleniach latinských výrazov a poznámkovom materiáli a ktorá značne uľahčuje čítanie tým, ktorým sa nedostalo klasického vzdelania.

Zuzana Čechvalová

Mgr. Zuzana Čechvalová
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR